

” Раптам Андрэй, як уджалены, зрываецца з месца і крычыць: “Гляньце, гляньце! Там па вуліцы стог едзе! Плыве! А як гэта так?!”

12 лістапада - 100 гадоў з дня нараджэння Андрэя Макаёнка

ПЯЦЬ СТАРОНАК ПРА МАКАЁНКА

У ДОМЕ НА ПАЛЕСКАЙ

Вясной 1960 года у цэнтры Любані на вуліцы Палескай быў пабудаваны шыкоўны драўляны дом (цяпер гэта вуліца Сцепчанкі, 23). У хуткім часе туды пераехала сям’я старшыні калгаса Уладзіміра Сцепчанкі. На нава-селле былі запрошаны сябры і калегі Уладзіміра Апанасавіча. Сярод гасцей быў і Андрэй Макаёнак. Тады яго тут яшчэ ніхто не ведаў. А вось ужо ў канцы года, калі ў Андрэя Ягоравіча не склаліся сямейныя адносіны і яму прыйшлося жыць на дачы, а з надыходам маразоў пачаў адольваць холад, Сцепчанка запрасіў пажыць у яго. З таго часу Андрэй Ягоравіч стаў частым старшынёвым гасцем. Іх можна было ўбачыць і каля Прыпяці на адпачынку за рыбацкай юшкай, і ў Грычыне, дзе ішла маштабная меліярацыя; Макаёнак іншы раз паяўляўся ў калгаснай канторы, у клубе, у бібліятэцы.

У доме Сцепчанкі для Макаёнка была адведзена малая зала з асобнымыхыхадам у бок вуліцы праз веранду. Там, калі гаспадары былі на рабоце, ён прабываў у спакоі і творча працаваў.

і не дзіўна, што боб ратавальнікам быў.

ПА ВУЛІЦЫ ЕХАЎ СТОГ

Давялося Андрэю Макаёнку бачыць і вясковыя “дзівосы”.

Спрадвеку, нарыхтоўваючы ўлетку сена, нашы палешукі складалі яго ў стагі там жа, на сенакосах, скрозь да Прыпяці і нават за Прыпяццю. А вазіць пачыналі з позняй восені, калі заканчваліся палявыя работы. Вазілі хто возам, хто трактарам. Але ў большасці - зімой санямі, калі мароз закуе лёдам усе водныя нізкадолы.

У тыя гады (60-70-я) зімы былі снежныя. Нават па вуліцах бульдозерамі расчышчалі дарогі і пад’езды да гаспадарчых аб’ектаў. Ствараліся сапраўдныя тунелі. А як жа сена даставіць з сенажаці? І прыдумалі новы спосаб транспарціроўкі - валакушы: тры стромкія бярвяны даўжынёй у 4 метры, замацаваныя спераду і ў сярэдзіне ў выглядзе трызубца, замацоўваліся да гусенічнага трактара. Трактар, адольваючы снежную прастору, пад’язджаў да стога, заднім ходам падбіваў валакушу праз адонак пад стог, стог ахвотна і беспаскарна

ракі. Там Іван Пятровіч быў уражаны “вялікай вадой”: як кінуць вокам, да гарызонта - водная гладзь, з якой тарчаць купы лазы ды рэдкія дрэвы. Ubачыўшы такую панараму і праехаўшы на маторнай лодцы па той вадзе, Шамякін успомніў гістарычны факт: “Можна смела сцвярджаць, што тут было мора Герадота”, і раскажаў прысутным пра загадку знаходжання таго “мора”.

Летам 1968 года жыты, аўсы ды ячмені на калгасных палетках каласілі буйна - бачыўся найвялікшы ўраджай зерня. Такой радасцю, вядома, Сцепчанка не мог не падзяліцца з Андрэем Макаёнкам і запрасіў яго на “Зажынкi”, і не самога, а з Іванам Шамякіным.

Быў пагодны дзень.

прававаў у снакоі і творча працаваў.

"НАС РАТАВАЎ АГАРОД..."

Мы са Сцепчанкамі жылі па-суседску праз адзін дом. Сцепчанкаў і бліжэйшага суседа агароды былі адразу ж за іх хлявамі, мой жа ўчастак - на пясчанай глебе, таму агарод знаходзіўся далей, за іхнімі. А яшчэ далей - луг, за ім - альховы лясок і рыбгас. Іншы раз вясной ці летам у тых мясцінах можна было бачыць Макаён-ка. Разы тры мне прыйшлося сустрэцца. Я ведаў, што гэта "пісацель", распытваць аб чым-небудзь саромеўся, а таму нашы размовы былі пра надвор'е, пра ўраджай, ды і то кароткія.

Аднойчы, ідучы сцежкай, паблізу, на градцы суседа, убачыў Андрэя Ягоравіча. Ён стаяў каля памідораў, якія набіралі ўжо спеласць, углядаўся ў пасевы.

Памятаю, я спытаў:

- Што, памідоры паспелі?

- Не зусім яшчэ. Але я боб шукаю. Вунь у суседкі бачу ёсць, а Еўдакія Васільеўна, відаць, не садзіла.

- А што, боб любіце?

- Не то што... Але ён - ратавальнік. У галадоўку нас выручаў агарод, асабліва боб. Маці цэлую градку садзіла...

...Пазней я вычытаў у "Аўтабіяграфіі" пісьменніка, што на пачатку 30-х гадоў толькі што арганізаваліся калгасы, была нестабільнасць, выдаліся засушлівыя гады, неўраджай, голад. Бацька быў старшынёй у калгасе. Ніхто задарма не хацеў гнаць свіней у поле, таму бацька адпраўляў сына. За дзень бывала так набегашся, што засынаў, не даходзячы да пясцелі. Асабліва, калі прыгадаць, пасля якога сняданку выганяў на пашу свіней: галадуха вымушала маці на такія кулінарныя хітрыкі, як прыгатаванне страў з лебяды, лісця ліпы, а потым - бацвінны..." То

пад стог, стог ахоплівалі тросам, які мацаваўся да валакушы - пайшоў трактар, а за ім і стог.

Аднойчы Еўдакія Васільеўна (жонка Сцепчанкі), прыйшоўшы ў школу (працавала бібліятэкарам) з захапленнем расказала: "Учора на абедзе Афанасьевіч, я і Андрэй Ягоравіч сядзім, размаўляем, і раптам Андрэй, як уджалены, зрываецца з месца і крычыць:

- Гляньце, гляньце! Там па вуліцы стог едзе! Плыве! А як гэта так?!

Развярнуўся і са словамі "цуд дыг годзе!" шмыгануў у дзверы. А праз некалькі хвілін з'явіўся ў дом, увесь свецячыся ад захаплення, прамаўляў: "Цуд, бы ў казцы - цэлы стог паехаў! А хто гэта прыдумаў?" Калі Валодзя яму растлумачыў пра спосаб транспарціроўкі, ён зазначыў: "Шкада, што ў драматычным творы нельга гэта паказаць. Вось у кіно - да. А эфектна было б".

...ПЛЮС ШАМЯКІН

На розных Макаёнкавых юбілеях ды ўрачыстасцях заўсёды прысутнічаў Уладзімір Апанасавіч Сцепчанка і пастаянна Іван Пятровіч Шамякін. Пра Макаёнку і Шамякіна казалі: "Яны між сабою, як рыба з вадою" - іх ядналі і творчыя інтарэсы, і зямляцтва. На адной з сустрэч Сцепчанка запрасіў сяброў у госці.

Першы раз Іван Шамякін прыязджаў у Любань з Андрэем Макаёнкам вясной 1967 года.

У Грычыне вяліся пасяўныя работы. Івана Пятровіча, вядома, цікавіў не ход работ, а размах асушаных зямель, захапляла карціна пераўтвораных у шырокія роўныя палеткі былых балот.

У той жа дзень гасцей звазілі да Прыпяці паглядзець на веснавы разліў

быу пагодны дзень.

Жанчыны сярпамі нажалі сноп жыта, пад жніўныя песні велічалі старшыню калгаса, аграномаў, брыгадзіраў і гасцей-пісьменнікаў. А потым з мехдвара выйшла армада камбайнаў і аўтамабіляў пад зерне. Такое відовішча ўражвала кожнага, хто быў побач.

У той дзень за святочным сталом у тоставых выступленнях і Андрэй Ягоравіч, і Іван Пятровіч не скрывалі сваіх эмоцый.

РАСКАЗАЦЬ КАМУ ПРА ГЭТА - НЕ ПАВЕРЫЦЬ

Калгас "Новае Палессе" для аднаўлення статку некалькі разоў закупляў племянных кароў і цялушак у Літве. То нашы калгаснікі ездзілі туды, то іхнія везлі сюды.

У той раз прывезла цялушак група літоўцаў. У калгасе іх прынялі вельмі гасцінна, нават на пару дзён адправілі на адпачынак да Прыпяці. Там, у адным з жывапіснейшых месцаў на высокім беразе, размяшчаліся пасека і домік пчаляра. Вартаўніком працаваў Адам Ігнатавіч Шчагрыковіч, чалавек гаманкі і вясёлы; ён быў удалым рыбаком, майстрам зварыць юшку, згатаваць смачную ежу. Таму Сцепчанка даручыў гасцей менавіта яму.

Па дарозе заехалі да Шчагрыковіча дадому. А ў таго сям'я - жонка, сямёра дзяцей (старэйшыя ўжо школу заканчвалі, а меншыя - малалеткі). Адам іншы раз суткамі прападаў на рабоце, таму дома наўпраўка, на двары шмат беспарадку, ды і ў хаце вядома які парадак быў, калі куча дзяцей.

Прыехалі да стану, а там знаходзіліся на адпачынку дачка Адама Тамара і госця, шваграва дачка Святлана, як ні дзіўна, з Вільнюса (бацька Іван Васільевіч Калянковіч быў ваенным).

Пры з'яўленні літоўцаў Святлана ў кантакт з імі не ўвайшла.

Госці выпівалі чарку за чаркай, елі юшку, у вочы хвалілі гаспадара, а размаўляючы між сабой, хаялі Адама і жонку, высмейвалі мнагадзецтва гэтай сям'і, асуджалі бескультур'е нашых вяскоўцаў.

Пляменніца слухала ўсю гэту размову, адклікала дзядзьку ўбок і выклала ўсё, аб чым гаварылася.

- Гэтак? Я іх зараз правучу!

І доўга не думаючы, пайшоў у "атаку":

- То вы што, у вочы добрыя, а за-вочна паліваеце брудам? Мае дамашнія праблемы - часовыя. Дзеці вырастуць - людзьмі стануць. Як вы заўважылі, я ведаю тры мовы (ён да гэтага ўжо размаўляў па-беларуску і па-руску, і на польскай мове, бо скончыў тры класы польскай школы), А мае дзеці ўжо зараз, акрамя гэтых трох, ведаюць яшчэ некалькі замежных. Нават літоўскую. Святлана! - паклікаў пляменніцу. - Перакажы, пра што тут гаварылася.

Тая вільнюскім акцэнтам выказала пра пачутае, нават прысаромела гасцей.

Госці былі шакіраваны. У хуткім часе пачалі збірацца ў дарогу: маўляў, там, дома, шмат работы, адпачываць няма калі...

Андрэй Макаёнак, даведаўшыся пра гэты выпадак, казаў:

- Ай, маладзец, Ігнатавіч! Не зганьбіў нацыянальны гонар. Адваяваў чэсць і сям'і, і грамадства. Расказаць каму пра гэта - не паверыць.

Але пазней фрагменты той гутаркі літоўцаў пра мнагадзетнасць А.Макаёнак увасобіў у дыялогах нямецкага каменданта з Цярэшкам Калабком у трагікамедыі "Трыбунал".

**Сцяпан Нефідовіч, краязнавец,
в.Любань**